

I dag, 23. april er det 252 dager igjen av året. Siden det er skuddår, er det den 114. dagen, Jørgensdag, og den markeres med en hest eller et kors på primstaven. Markeringa er til minne om Sankt Georg som etter legenden bekjempa en drage. Etterpå ble han en katolsk helgen og han led martyrdøden under forfølgelsen av kristne på begynnelsen av 300 tallet. *

Primstaven er en kalender laget av tre og den var vanlig i Norge i eldre tider. Kverdagen er markert med innskårne hakk eller strek. Helligdaga og merkedaga skiller sæ ut med spesielle symbola. Funksjonen til primstaven er å holde orden på den årlige tidsregninga, når året begynner og når det er skuddår. Primstaven har ei sommersida som varer fra 14. april – sommerdagen til 14. oktober – vinterdagen, da den snus til vintersida. *

Figur 1: Primstav – sommertid Figur 2: Primstav vintertid.

I dag går minnan tilbake til min barndoms rike på Langstrand. Våren var ei travel tid for fiskarbonden som streva for å få endan til å møtes. De fleste som dreiv jorda var på denne tida nettopp kommet hjem fra Lofotfiske. Med penger på bok, var det tid for å gjøre opp gammelskylda med kjøpmannen på stedet. Det var vanlig å handle på «borg», dvs. at varan ble betalt etterskuddsvis. Hvis Lofotfisket slo feil på grunn av manglanes skrei-innsig eller mye uvær, hendte det sågar at kjøpmannen måtte inndrive skylda med loven i hand, eller ved minnelig ordning i form av naturalia fra småbrukar'n.

Våronna begynte med et ekte skitarbeid. I løpet av vinteren ble alt av frau og møkker svabra ned gjennom ei luka i fjøsgulvet. Alle fjøs hadde en møkker-kjellar som hadde kun en funksjon og det var å fylles opp av ekskrementer fra kyr og sauer som sto på bås, fra begynnelsen av oktober til langt ut i mai, til lamming og kalving var unnagjort.

I møkker-kjellar'n blei møkra lagra fortløpanes, og omdanning til gjødsel skjedde via en illeluktanes gjæringsprosess. Denne prosessen førte til den navngjetne fjøslukta som hadde en lei tendens til å sette seg i klærne til kjerringa på garden som hadde det daglige ansvaret for dyrestellet. Det var tabu å bruke fjøsklærne innomhus, så på- og avkledding av disse fant sted i svala, inngangspartiet i fjøsen, der ofte utedassen var plassert. Plasseringa var hensiktsmessig av to årsaker. Overskuddsvarme fra husdyran og et avtrede som var skjerma fra innsyn og uvær, var et nødvendig gode for både voksne og barn.

Tilbake til møkker-kjellar'n. På denne tida av året var det mannfolkan i huset som måtte trø til og ta seg av tømminga av kjellar'n. Ved hjelp av møkker-greip og kjelke blei store mengder gjæra møkker spredt utover jordan. Der lå de som illeluktanes brune hauga før de etter kvart blei raka utover snøen. Alt av gårdsarbeidet måtte gjøres med handmakt. Fiskarbonden visste nok om mekaniserte redskapa og traktor, men jordlappan som skulle drives ga ikke utbytte til sådanne investeringa. Det var bare å spytte i nævvan og ta i et tak når det krevdes.

De som var så heldige å ha hest på gården, slapp å hive tauet over aksla for å dra kjelken med møkkerlasset, ofte grynnes til knes i våt og slapsat vårsnø. Møkker-spredninga var ikke et arbeid for kvinnfolk eller sveklinger. Det var bare de yngste

guttan på gården som slapp unna det tunge skitarbeidet. Pensjonisten tilhørte heldigvis denne kategorien, så slitet og lukta i møkker-kjellar'n blei æ spart for.

Sjøl om det var et hardt arbeid, var det et viktig og nødvendig arbeid å gjøre for dem som dreiv jorda. På Langstrand var det kun gressproduksjon som var aktuelt. Jordsmonnet var skrint så den årlige møkker-tilførselen var et nødvendig tilskudd både for gjødsling og jordoppbygging. Det var om å gjøre å få såpass stor gress-avling at man hadde vinterfôr til kua på båsen, sauene i garet og grisen i grisebingen. Både dyr og menneska var avhengige av kvarandre for å overleve, og våres felles avfallsprodukt, møkra, var i aller høyeste grad en nødvendig bestanddel for å overleve her i det karrige nord. Det var harde tider, tider som kan komme tilbake igjen, hvis vi fortsetter å utarme jorda i higen etter å karre til oss, på bekostning av jorda- og havets ressursa som skal fø oss.